

A MAGYAR HIGIÉNIKUS TÁRSASÁG „A közegészségügy fogalmának egységes meghatározása” CÍMŰ PÁLYÁZATA

I. DÍJAT NYERT MUNKA

**Tempora mutantur... et nos mutamur in illis”
(Az idők változnak... s velük változunk mi is?)
Jelige: Cow & Chicken**

NAGY CSILLA, JUHÁSZ ATTILA

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Közép-magyarországi Regionális
Intézete, Budapest

Összefoglalás: Mára egyértelmű, hogy a felgyorsult világ, és annak változásai senkit és semmit nem hagytak változatlan formában; továbbá tapasztaltuk, hogy az elmúlt évek kifejezetten nem kedveztek „szakmánk” kiteljesedéséhez. Várható és belátható volt az is, hogy az előttünk álló évek valószínűleg még nehezebbek lesznek a „szakma” szempontjából. Nem véletlen az sem, hogy a tudományág különböző szakterületein – így a Szerzők szűkebb szakterületén is -- megfigyelhető fejlődés és lehetőségek ellenére a „szakma” éppen most próbálja (a mai, olykor kaotikus körülmények között) meghatározni „önmagát”. Ez mindenképpen öröndetes, hiszen az egységes fogalomhasználat kialakításának célja a szakma hatékonyabb érdekképviselése, kommunikációja.

A Szerzők a tanulmány elkészítésének elsődleges céljával a jelenlegi közegészségügy/népegészségügy meghatározások felkutatását, áttekintését és összehasonlítását tűzték ki, valamint azt, hogy a tudományág történeti háttérébe ágyazottan tekintik át a jelenlegi meghatározásokat.

Nem véletlenül választották mottóul: „Tempora mutantur et nos mutamur in illis. - Az idők változnak, s változunk mi is velük”. Vallják: amennyiben a fejlődéssel nem vagyunk képesek lépést tartani, úgy a „világ” továbbhalad mellettünk és nem veszi figyelembe még azon szakterületek eredményeit sem, melyek - a hagyományokat tiszteletben tartva, azokat beépítve – de megújulásra nyitottan, a mindennapi munka során folyamatosan „változtak az idővel”.

Ezen esszé Szerzőit gondolataik kifejtésére elsősorban Fodor József néhány publikációjának alapos tanulmányozása készítette és bátorította, éppen ezért fontosnak tartották, hogy a szakma tekintélyeinek, köztisztelőben álló elméleti és gyakorlati képviselőinek gondolatait ne hagyják figyelmen kívül. Mindezek mellett leszögezték, hogy a harmadik évezred első évtizedében az idő már kétségtelenül elérkezett – a tudományág eddigi eredményeit, értékeit megtartó, azonban – a modern ismereteket beépíteni tudó, nemzetközileg ismert és elismert módszertannal rendelkező, bizonyítékokon alapuló népegészségügy kiszélesedéséhez.

Kulcsszavak: közegészségügy, népegészségügy, meghatározás, fogalom-használat, fogalom-tartalom

---

Egészségtudomány 53/4 19-27 (2009)

Közlésre érkezett: 2009. szeptember 9-án

Elfogadva: 2009.szeptember 28-án

Dr. NAGY CSILLA

1138, Budapest, Váci út 174.

tel-1-465-3800/1524

e-mail: nagy.csilla@fovaros.antsz.hu

Bevezetés

A tudományban a fogalmak definiálása precíz és egyértelmű. Már a múlt század elejétől ez igaz a közegészségtan esetében is, a közegészségtan/közegészségügy definíciója az 1800-as évek második felétől rendelkezésünkre állt([1, 2).

E tanulmány elkészítésének célja elsősorban az volt, hogy a közegészségtan időbeli változásán keresztül áttekintse a „közegészségügy” fogalom- és a meghatározás-használatát hazánkban. Megkerülhetetlen volt azonban néhány nemzetközi és hazai történeti tény rövid, összegző említése. Elsőként, hogy a közegészségügy, mint mozgalom Angliában a Szegénytörvényt kiegészítő, 1834-ben hozott Módosító Törvény által elindított változások nyomán jött létre. Ezen „változások” irányítására és összefogására Edwin Chadwickot kérték fel. Chadwick szinte tevékenysége megkezdése után felismerte, hogy a szegénység és a betegség összefüggnek egymással (3). Felismerése következményeként megalkotta és közzétette „sanitary idea” néven higiénés elméletét, amely Angliában a nemzeti közegészségügyi szolgálat kezdetét jelentette, illetve előzménynek tekinthető az első (1848-as) közegészségügyi törvény megalkotásában (4).

Másodsorban megemlítenéd, hogy ugyan az ókor óta ismert volt a környezet állapota és az egészség közötti néhány összefüggés, mégis nemzetközi szinten a közegészségügy vonatkozásában a következő jelentős lépés Münchenben (1865-ben) következett be, amikor Max Pettenkofer megalapította a világ első közegészségtani tanszékét (5-15).

A múlt század elejétől nemcsak az orvostudomány, hanem a közegészségtan fejlődése kapcsán hatalmas ismeretanyag halmozódott fel és a század közepére a fejlett kapitalista országokban a hangsúly a fertőző betegségekkel szemben a krónikus, nem fertőző betegségekre helyeződött. Az 1970-es években a közegészségtan fejlődése tovább gyorsult, mígnem a '80-as évekre tehetően nemcsak az elmélet (közegészségtan), de alapvetően a gyakorlat (közegészségügy) is megváltozott, ezért új -- New Public Health -- névvel illették, új közegészségügynek, vagy népegészségügynek nevezték (4, 11-15).

A XIX. században Magyarországnak a közegészségtan és a közegészségügy terén igazán nem volt szégyellni valója, azaz egyáltalán nem volt hazánk „lemaradásban” a fejlett nyugat-európai országokhoz képest. Kiemelést érdemel Markusovszky Lajos személye és szerepe, elsősorban azért, mert – sok más mellett - nevéhez fűződik a higiénia hazai oktatásának kezdeményezése. Az alábbi idézet áttekintése után megfogalmazható, hogy Markusovszky világosan látta már az 1880-as évek végén a közegészségtan helyzetét és feladatait: „Az új természettudományi alapra állított közegészségtudomány már lényegesen más feladatok előtt áll, mint egykor a rendőrségi orvostan, és most már nem csupán orvosi, hanem közügy, országos ügy. A közhigiénia feladata felfedezni és megállapítani a természetrajz és földrajz, a kóros élet vegytana és élettana, az orvosi statisztika és népgazdaszat segélyével, azokat a mindennapi és köztényezőket, amelyek a közösségek életére és egészségére befolyással vannak, kifürkészni azoknak okozatos összefüggését, mindezek nyomán megállapítani a közegészség törvényeit, és elvégre azokat a szabályokat, amelyekhez a közületeknek magát tartani kell, ha a maga és nemzedéke számára ép és egészséges létet és fejlődést akar biztosítani.” (16). Továbbá Markusovszky állandó baráti és szakmai támogatást nyújtott a magyar közegészségügy legnagyobb alakjának, Fodor Józsefnek, aki Pettenkofernél tanult és 1874-ben már a pesti egyetem önálló – a világon első - Közegészségtani Intézetének professzora volt. Már az 1860-as évektől tevékenyen működött a szakterületen és vált a közegészségtan/ügy történetének – nemcsak hazai, de világviszonylatban is – egyik legnagyobb alakjává(1).

Ezen esszé Szerzőit gondolataik kifejtésére elsősorban Fodor József néhány publikációjának, munkájának alapos tanulmányozása készítette és bátorította, éppen ezért álljon itt a Bevezetés rész végén az ő általa 1898-ban írt (ma is aktuálisnak tekinthető) néhány sor (2):

" Az egészségtan új tudomány, és mégis, pár évtized alatt óriási haladást tett, - terjedelmes és alapos tudományos szakmává nőtt. [...]

Az egészségtan fejlődésének sokáig útjában állott az a régi, elfogult vélekedés, hogy az csupán alkalmazása a fiziologiának és chemiának. E téves nézet folytán mindig mostohán bántak

általában – sőt bánnak még most is – az egészségtan tudományos fejlesztésének, de sőt tanításának támogatásában, szemben más, régibb tudományokkal. És mégis az egészségtudomány, úgy a felkarolt ismeretek széles köre, mint ezeknek alapos tanulmányozása tekintetében, méltó társa lett immár a többi, régibb tudományos szakmáknak.

A mai egészségtudomány egészen más tudással rendelkezik az emberre, a társadalomra károsan ható közegészségi tényezőket illetően, más és gazdagabb eszközökkel és a közegészségügy ápolására és megoltalmazására, mint az alig múlt időknek orvosi rendszete.”

Eredmények

(a definíciók fogalmi/tartalmi, valamint a tárgykörök/részterületek változásai)

A világon, így hazánkban is, a természet- és a társadalomtudomány gyors fejlődése nem hagyta érintetlenül a közegészségtan tudományát sem. A „közegészségügy” - mint a közegészségtan gyakorlata – az elmélethez hasonlóan fejlődött és formálódott az adott időszakokban, a kor kihívásaira megfelelően.

A XX. század első feléig elsősorban a fertőző betegségekkel, járványokkal, valamint azok megelőzésével kapcsolatos kutatások jelentették döntő részét a közegészségtannak, a szakmán belül a járványügyi kutatások élveztek prioritást, így a közegészségügyi intézkedések az említett terület intézkedéssorozatai voltak elsősorban. E tekintetben Fodor József (1. ábra) „A tiszti-orvos kiképzés és minősítés reformja” műve 3-4. oldalán, az egészségtudomány által tanulmányozott területek közül elsőként tárgyalja a fertőző betegségek, járványok megelőzését: „Pettenkofer kutatásai a cholera és typhus elterjedését illetően utat mutattak a járványtani buvárokodásokra, és rávezettek ama sokféle és hatalmas tényezők fölismerésére, - habár még korántsem teljes megismerésére,- amelyek a járványok támadását és elterjedését befolyásolják. [...]Az egészségtudomány a kompetens felvilágosító és tanácsadó az emberiségnek a járványok ellen való küzdelmében, védekezésében.”.

1. ábra: *Fodor József (1843-1901)*

Fig. 1. *József Fodor (1843-1901)*

A XIX. második felében és a XX. század fordulóján nyilvánvalóvá vált, hogy a környezet állapota rendkívüli módon befolyásolja az ember egészségét (elsősorban a fertőző betegségek, járványok kialakulását) így a közegészségügyi intézkedések - és beavatkozások is - alapvetően az egészségi állapotot meghatározó környezeti infrastruktúrákra irányultak. Számos intézkedés látott napvilágot az ivóvízellátás, csatornázás, hulladék-kezelés, temetkezés stb. vonatkozásában, ebből eredően a kor tudósai a közegészségtan tudományág tárgyköreit is elsősorban a környezet egészségi állapotot befolyásoló tényezőivel kapcsolatos kutatások mentén határozták meg (I. táblázat).

A táplálkozás egészségi állapotot befolyásoló hatása már a XIX. század elején nyilvánvaló volt számos orvos, kutató előtt. Így a modern értelemben vett táplálkozás-tudományi vizsgálatok ekkor kezdődtek, azonban ezek eredményei csak a század végére kerültek hasznosításra az ételmezés-egészségtan számára. A közegészségügy tárgykörei között a XIX. század végétől már szerepelt az ételmezés-, táplálkozás-egészségügy (I. táblázat).

A XIX. század végén a XX. század elején az is világossá vált, hogy a társadalmi környezet, a társadalmi kockázati tényezők is fontos szerepet játszanak a betegségek kialakulásában és egészségi állapotuk tekintetében léteznek különösen érzékeny, veszélyeztetett lakosságcsoportok, rétegek. A közegészségtan ezeknek a veszélyeztetett csoportoknak az azonosítása, feltérképezése érdekében a szociológia vizsgált módszereit is igénybe vette, és e csoportok egészségnek védelme már aktív, ösztársadalmi tevékenységet tett szükségessé, így kialakult a társadalom-egészségtan. Már a Darányi által leírt tárgykörök között egyértelműen megfigyelhető volt a „társadalomhygiéne” kifejezés, amely a „környezeti és szociális hygiéne” részből tevődött össze (I. táblázat).

A XX. század második felétől az orvoslás látószögébe került, hogy a „beteg” mint pszichoszociálisan is meghatározott egyén jeleníthető meg. E változások háttérében egy gondolatbeli átalakulás is elindult, a megváltozott elméleti háttérrel szinte egy időben megjelent az egészségfejlesztés, amely bekerült az orvostudomány és a közegészségügy érdeklődési körébe.

A fejlett nyugat-európai országokban a megelőzés súlypontja a fertőző betegségek megelőzéséről a krónikus, nem fertőző betegségek irányába kezdett áthelyeződni. Az 1970-es évektől kezdődően új, alapvető összefüggések tisztázódtak az életmód és az egészségi állapot összefüggése között. A lakosság egészségi állapotát jellemző összetevők a halálozás és a megbetegedések háttérében a szociális egyenlőtlenségek csökkentésére irányuló társadalmi, egészségpolitikai törekvések kerültek előtérbe, melyekre a „klasszikus közegészségtan” birtokában nem igazán volt már hatékony módszer. Az előzőekben felsorolt, több jelentős változás következtében a '80-as évektől a közegészségtan alapvetően változott meg, új tudományággá fejlődve - Angliában „new public health”- a '90-es évek elejétől hazánkban népegészségtan néven vált ismertté (I. táblázat).

**„Mi a népegészségügy?”
Konszenzus Konferencia,
1992.október 21-22., Debrecen
Az itt elfogadott definíció:**

„A népegészségügy multidiszciplináris és interszektorális szemlélet és gyakorlat. Célja a népesség egészségének elősegítése, a betegségek megelőzése, az emberhez méltó élet meghosszabbítása. Mindezt a társadalom szervezett erőfeszítésével, anyagi és szellemi erőforrásainak és az egyéni kezdeményezések mobilizálásával és hatékony felhasználásával valósítja meg. A népegészségügy a közösségben keletkező aktuális egészségügyi problémákra törekszik választ adni. A népegészségtan a népegészségügy alapját képező tudomány.”

„A népegészségügy célja a lakosság egészségi állapotának javítása a társadalom szervezett tevékenysége és közösségi erőforrások révén. A hatékony népegészségügy konkrét feladatai mindenkor a lakosság egészségi állapotából és az azt befolyásoló tényezőkből vezethetők le.

A népegészségügyi feladatok a népegészségügy működési ciklusában szervesen épülnek egymásra”

(V.Hajdú Piroska-Boján Ferenc: *Demográfiai és epidemiológiai módszerek a népegészségügyben*, *Literatura Medica Kk.*, 1996., 3.)

Képforrás: Magyar Epidemiológia, 2006, 3, fedélborító

2. ábra: Mi a „New Public Health”?

Konszenzus konferencia Debrecen 1992. október 21-22.

Fig. 2.: What is the „New Public Health”?

Consensus Conference, 21-22 October 1992. Debrecen

A „new public health” mozgalom - mintegy 10 éves késéssel - gyűrűzött be hazánkba, első eredményeként feltétlenül meg kell említeni azt a kezdeményezést, mely Boján Ferenc nevéhez és személyéhez kötődik. Ez az esemény pedig az 1992. október 21-22-én a Debrecenben megrendezett, a népegészségügy egységes meghatározását célul kitűző konszenzus konferencia. A 2. ábrán olvasható az itt elfogadott népegészségügy definíció és ugyanitt alább találhatóak - Boján Ferenc által - a népegészségügy céljaként és feladataiként megfogalmazottak.

A népegészségtan, a meghatározások szerint, tehát elméleti alapot szolgáltat -- néhány társadalom-tudományi terület tudásanyagát használva és magába foglalva a „klasszikus közegészségtan” szakterületeit – a népegészségügyi tevékenységhez, mint gyakorlathoz. A „népegészségügy” nemcsak ösztársadalmi, hanem egészségpolitikai felfogásnak is tekinthető, mely tárgykörei a „klasszikus közegészségügy” tárgykörein, részfeladatain kívül a nem fertőző betegségek epidemiológiájával, az egészségfejlesztéssel, az egészségpolitikával, és az egészségügyi ellátás rendszerének tanulmányozásával egészültek ki (I. táblázat).

Név	Időpont	Fogalomhasználat	Meghatározás, tartalom	Tárgykörök, részterületek
Fodor József	1873	közegészségtan- egészségtan- egészségtudomány (elmélet), közegészségügy (gyakorlat)	"...kutatja miképp lehet megismerni úgy az egyes ember, mint a népesség betegsége, vagy egészsége okát, kutatja továbbá azon erőket, amelyek az egyesekre, valamint a népességre előnyösen hatnak; a végre kutatja azon okokat, amelyek okán az előnyös tejeszthető a melyek által a hátrányos kikerülhető, vagy megszüntelhető." (ennek gyakorlata a közegészségügy)	a járványok és azok támadását, elterjedését befolyásoló tényezők kutatása, továbbá az építkezés, lakások, ivóvíz, csatornázás, élelmezés, élelmiszerek, életkor és foglalkozás egészségtana, része a modern egészségtani statisztika, a betegségek okait kutatja és azok megelőzését, elhárításának módjait
Rigler Gusztáv	1910	közegészségtan	"...az a tudomány, a mely az emberiség egészségének megvédésére tanít bennünket."	a levegő, a talaj, a víz, a vízjavítás, a víz szolgáltatás, a lakás, a szellőztetés, a világosság és megvilágítás, a hulladékanyagok eltávolítása, a temetkezés és a temetők, a városok egészségügye, a ruházkodás, a táplálkozás, iskola egészségügye, a börtönök egészségügye, a kórházak egészségügye, ipar egészségtana, munkajóléti intézmények
Darányi Gyula	1939	egészségtan/közegészségtan, hygiene közegészségügy	"...az egészségtan vagy hygiene a tudomány, melynek feladata azoknak a módoknak a tanulmányozása és ismertetése, melyek úgy az egyes emberek, mint az egész népesség betegségekkel való megóvására, továbbá egészsége megtartására és javítására irányulnak... A közegészségügy adminisztratív teendő. Tulajdonképp gyakorlati, hivatalos alkalmazása az orvostudománynak és az egészségtannak. A tudomány tehát egészségtan, míg a megelőző és egyéb orvostudomány adminisztratív alkalmazása közegészségügy."	nemcsak a megelőzés, hanem a betegellátás is benne "foglaltatik", foglalkozik a járványtannal, a társadalomhygiénével (melynek van környezeti és szociális hygiene része)
Bakács Tibor, Jeney Endre	1960	hygiene, közegészségtan/egészségtudomány, közegészségügy	"A közegészségtan az a tudományág, mely az ember egészsége megőrzésének, megvédésének és fokozásának feltételeit kutatja; tanulmányozza a környezetnek az emberre gyakorolt hatását és az egészséges életmód követelményeit. Az egészségtudomány fogalmi értéke azonos a közegészségtannal. A közegészségügy a közegészségtan, vagyis az egészségtudomány elméleti megállapításainak gyakorlati alkalmazása, a megvalósításra irányuló intézkedések összessége. A hygiene magába foglalja a közegészségtan és a közegészségügy tartalmát."	környezet-hygiene, településegészségtan, személyi-hygiene és népbetegségek,táplálkozás-tudomány és élelmezés-hygiene, munkaegészségtan, általános járványtan
Kertai Pál	1982	közegészségtan/egészségtudomány közegészségügy, hygiene	"A közegészségtan (egészségtudomány), az elméleti és a társadalom-orvostudományok mellett az egyetemes orvostan negyedik nagy ága, amelynek meghatározott célja, tárgykörei és módszertani fegyvertára van...Az az orvosi és társadalmi tevékenység, amely a közegészségtan tudományának eredményeit a mindennapi gyakorlatba bevezeli és annak végrehajtását ellenőrzi közegészségügynek nevezzük. (hygiene: elmélet+gyakorlat együtt). ...nem egyénnel, hanem tömegekkel foglalkozik, nem gyógyít, hanem megelőz."	járványtan, munkaegészségtan, környezet-egészségtan, táplálkozás-egészségtan, társadalom-egészségtan, epidemiológiai módszerek, labor, kísérletes közegészségtan,

I. TÁBLÁZAT: „Közegészségügy” fogalom használata és tartalmi meghatározásai
Magyarországban, 1873-2007. között

TABLE I.: Definitions of concept and concept-usage of „Public Health” in Hungary,
1873-2007

Név	Időpont	Fogalomhasználat	Meghatározás, tartalom	Tárgykörök, részterületek
Morava Endre	1995	népegészségtan, népegészségügy	"A népegészségtan a lakosság egészségének a megőrzésével és a betegségek megelőzésével foglalkozó tudomány és gyakorlat. Elnevezése változott az utóbbi időben. Régebben közegészségtan, majd közegészségtan-járványtanak neveztük, 1991 óta hívjuk népegészségtannak....A népegészségtan gyakorlati része, tudományos eredmények alapján végzett mindennapi gyakorlati tevékenység, a betegség megelőzés, az egészségpromóció, az egészségpolitikával és a jogi szabályozással kapcsolatos cselekvés, a népegészségügy."	járványtan, munkaegészségtan, környezet-egészségtan, ételmezés és táplálkozás-egészségtan, társadalom-egészségtan,
Forgács Iván, Paksy András, Pauka Tibor	1995	népegészségtan, új népegészségtan/new public health, klasszikus népegészségügy/közegészségügy	"A klasszikus népegészségügy (közegészségügy) virágzása a XIX. Században kezdődött, fő célpontja a fertőző betegségek járványos terjedésének kutatása, megakadályozása volt. Később kiterjedt az emberi tevékenység által befolyásolt környezetére is (pl.táplálkozás-, iskola-, munkahigiéné, víz, levegő, talja-higiéné stb.). Az új népegészségtan (new public health) elsősorban vizsgáló módszereiben különbözik a klasszikustól."	egészségpolitika, egészségügyi rendszer kutatás, egészségügyi szolgálat szervezete, egészségügyi ellátás, irányítás, igazgatás az egészségügyben, egészségügyi gazdálkodás, egészségügyi munkaerőgazdálkodás, orvosi demográfia, epidemiológia, orvosi szociológia, közösségi orvoslás, egészségnevelés, prevenció, promóció
Kertai Pál	1999	népegészségügy, közegészségügy	"A megelőző orvostan a lakosság egészségének a megőrzésével, fejlesztésével és a betegségek megelőzésével foglalkozó tudomány, amelynek gyakorlata a népegészségügy. ....megelőző orvostan továbbra is az egészség megőrzésének, a betegségek megelőzésének és mindezekből következően az élet meghosszabbításának tudománya maradt...Didaktikai okokból, valamint gyakorlati megfontolásokból a környezet-egészségtan, a táplálkozás és ételmezés-egészségtant és a munkaegészségtant a továbbiakban közegészségtan ...néven foglaljuk össze."	öröklés-egészségtan, környezet-egészségtan, munkaegészségtan, táplálkozás- és ételmezés-egészségtan, magatartás-egészségtan, a nem fertőző betegségek járványtana, a fertőző betegségek járványtana, társadalom-egészségtan
Ádány Róza	2006	népegészségtan, népegészségügy	"A megelőző orvostan az orvostudomány azon ismeretanyagának összessége, amely elméleti alapul szolgál a lakosság, ill. meghatározott közösségek egészségének védelmét és fejlesztését, a betegség és foglalkozás megelőzését, ill. azok manifesztációjának késleltetését célzó szakmai tevékenységekhez....A megelőző orvostan egyéb egészségtudományi szakterületek, valamint a biostatisztika, az epidemiológia, az egészségügyi menedzsment, az egészségpolitika, az egészség-gazdaságtan, a jogtudomány, a szociológia, a környezet-egészségtan és a magatartástudomány releváns ismeretanyagával - a népegészségügyi tevékenység elméleti alapját jelentő- népegészségtanná ötvöződik."	nemfertőző betegségek epidemiológiája, fertőző betegségek epidemiológiája, környezet-egészségtan, munkaegészségtan, egészségfejlesztés, táplálkozás és ételmezés-egészségtan, egészségpolitika, egészségügyi ellátás rendszere
Ember István	2007	népegészségtan, népegészségügy	"(A népegészségügyi orvostan) A lakosság egészségének megőrzésével, egészségfejlesztésével, a betegségek megelőzésével foglalkozó tudomány, amelynek vannak társadalom-tudományi és természet-tudományi oldalai. Elmélete a népegészségtan, gyakorlata a népegészségügy."	demográfia, epidemiológia, fertőző betegségek epidemiológiája, környezet-egészségtan, természet-egészségtan, társadalom-egészségtan, történelem-egészségtan, foglalkozás- és munkaegészségtan, táplálkozás-egészségtan

I. TÁBLÁZAT: „Közegészségügy” fogalom használata és tartalmi meghatározásai Magyarországon, 1873-2007. között

TABLE I.: Definitions of concept and concept-usage of „Public Health” in Hungary, 1873-2007 (folytatás)

Megbeszélés

Mára hazánkban szükségszerűvé vált a „közegészségügy” fogalom jelentésének, tartalmának tisztázása, valamint a fogalomhasználat egységesítése. Azonban tényként lehetett megállapítani azt is, hogy tanulmány elkészítésekor ismert volt, hogy a fogalom szűkebb értelemben vett, tudományos igényű meghatározásai már léteztek (5-15). Továbbá a „közegészségügy” fogalom tisztázásakor – nemzetközi és hazai tudományos jelentőségük és elfogadottságuk mellett, a tekintélyelv és a hagyomány tisztelete miatt is - kétségkívül figyelembe kellett venni a már létező, jól ismert tudományos meghatározásokat (5-15).

A definíciók – Fodortól napjainkig – több hasonló elemet rendre tartalmaztak, miszerint a tudományág nem az egyénnel, hanem a lakossággal/meghatározott népességgel és annak egészségvédelmével, -megőrzésével, -fejlesztésével, valamint a betegségek megelőzésével foglalkozik (5-15). Amint azt Markusovszky még 1866-ban a Magyar Tudományos Akadémián és az Orvosi Hetilapban kifejtette „A közegészségtudomány gondoskodásának tárgya mindenekelőtt a községnek, a népességnek, a nemzetnek, úgy tekintve az okot, mint egésztest, ép, egészséges léte és gyarapodása. [...] A gondoskodás fő tárgyát nem is a betegek képezik, hanem éppen az egészségesek, a nép zöme, a nagy szám, mert ezekben fekszik lényegében a nemzet gazdasága és ereje s ezektől függ fennállásának és haladásának lényege” (16).

Óhatatlan volt kikerülni és szóvá kell tenni, hogy az 1992. októberi Konszenzus Konferenciát kivéve – melyen a népegészségügy egységes meghatározását elfogadták (17) - alig, vagy egyáltalán nem volt lehetőség, a fogalomhasználat egyeztetésére, egységesítésére.

Ismert és ismeretlen háttértényezők által befolyásoltan a különböző fogalmak ma is egymással párhuzamosan léteznek hazánkban. E tény - a jelenlegi fogalomhasználati és az abból eredő meghatározásbeli-sokszínűség által is - teljesen nyilvánvalóvá teszi szakmánk kulcsfontosságú szereplőinek széthúzását. E tanulmány Szerzői a tudományág ismert hazai referenciáinak áttekintése után törekedtek a meghatározások közös tartalmi elemeit megragadni. Arra kívántak rámutatni, hogy ma Magyarországon tartalmában a „közegészségügy” fogalom tulajdonképpen a „klasszikus közegészségügyet” (környezet-egészségügy, járványügy, munkaegészségügy, ételmezés- és táplálkozás-egészségügy) fedi le. Továbbá - a hagyományokat nem félresöpörve - utalni kívántak arra is, hogy a Fodor József által használt „közegészségügy” fogalom tartalmában alapvető egyezések voltak láthatóak az 1995. óta megfogalmazott és közzétett definíciók mindegyikében használt, a tudományágot népegészségtannak, a gyakorlatot, pedig népegészségügynek nevezett új diszciplína fogalomtartalmával (8,11-17).

A szakma jövője felé tekintve, a Szerzők elgondolkodtatónak tartják, hogy az utóbbi mintegy 20 évben a tudományág elméleti képviselői, oktatói által megfogalmazott definíciók miért is nem kerültek át a gyakorlatba. Figyelemfelkeltő volt számukra az a folyamat, mely szerint az elmúlt két évtizedben, mintha az elmélet, a tudományos tevékenység és a gyakorlati, területi munka folyamatosan eltávolodott volna egymástól. Ez utóbbira lehetséges magyarázat talán az is, hogy a kommunikáció és a találkozási pontok (továbbképzések, konferenciák, stb...) az említett két terület között egyre ritkábbak, holott mind a két oldalnak támaszkodnia kellene egymásra, az egyik nem létezik a másik nélkül, tulajdonképpen olyan ez, mint egy pénzérme két oldala.

Továbbgondolásra ad okot az is, hogy a szakterület gyakorlati képviselője (Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, továbbiakban: ÁNTSz), gyakorlója a területen miért tudott csak nagyon nehezen, vagy alig megküzdeni a közgondolkodásban a „KÖJÁL” szellemével. Sajnálatosan úgy tűnik, hogy a szolgálatnak a mai napig sem sikerült integrálnia megfelelő módon a Tisztiorvosi Törvény szerint elvárt komplexebb látásmódot és az ehhez kapcsolódó új (rég) feladatokat.

A Szerzők nem véletlenül választották ezen esszé mottójául: „Tempora mutantur et nos mutamur in illis. - Az idők változnak, s változunk mi is velük.”. Ha a fejlődéssel nem vagyunk képesek lépést tartani, nem tudunk változni, akkor a „világ” egyszerűen elhalad mellettünk, kihívásaira nemhogy reagálni, de azokat – az észlelésen túl – megfogalmazni sem leszünk képesek. Sajnálatos tény, hogy

ebben az esetben a szakmán belül már azon szakterületek ismereteit, eredményeit, tapasztalatait sem veszik majd figyelembe, amelyek -- a hagyományokat tiszteletben tartva, munkájukba azokat beépítve – megújulásra nyitottan, mindennapi munkájuk során képesek voltak változni az idővel. Összességében célszerű belátni, hogy az idő már kétségtelenül megért a -- tudományág eddigi eredményeit, értékeit megtartó, ugyanakkor -- modern ismereteket beépíteni tudó, nemzetközileg ismert és elismert módszertannal rendelkező, a bizonyítékokon alapuló népegészségügy kiszélesedéséhez.

IRODALOM

1. *Hahn G., Melly J.*: Fodor József élete és munkássága. Akadémiai kiadó, Budapest, 1965
2. *Fodor J.*: A tiszti-orvosi kiképzés és minősítés reformja tekintettel az egészségstudomány és a közegészségügy igényeire. Eggenberger, Budapest, 1898.
3. *Chadwick, E.*: Report to H.M.'s Principal Secretary of State for the House Department from the Poor Law Commissioners, on an Inquire into Sanitary Condition of the Labouring Population of Great-Britain; with Appendices. London, 1842. 369.
4. *Bunton, R., Macdonald, G. (szerk)*: Health promotion. Disciplines and diversity. Chapter 1: Health promotion. Routledge, London, 1992. 10-11.
5. *Fodor J.*: Közegészségügy Angolországban tekintettel az orvosi ügyre, valamint a hazai viszonyokra. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat, Budapest, 1873
6. *Rigler G.*: Közegészségtan és a fertőző betegségek. Orvosok, gyógyszerészek, építészek és közigazgatási tisztviselők számára. Kolozsvár, 1910.
7. *Darányi Gy.*: Közegészségtan. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat, Budapest, 1939.
8. *Jeney E.*: Bevezetés. In: Bakács T., Jenei E. (szerk): A higiéné tankönyve. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1960. 19-21.
9. *Vilmon Gy.*: A higiéné történeti áttekintése. In: Bakács T., Jenei E. (szerk): A higiéné tankönyve. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1960., 25-26.
10. *Kertai P.*: Közegészségtan. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1982.
11. *Forgács I.*: A népegészségtan In.: Forgács I., Paksy A., Pauka T. (szerk): Népegészségtan. Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem, Budapest, 1995. 9-10.
12. *Morava E.*: A népegészségtan módszerei, rövid története, felosztása. In.: Dési I. (szerk): Népegészségtan. Semmelweis Kiadó, Budapest, 1995..19-28.
13. *Kertai P.*: Megelőző orvostan (A népegészségügy elméleti alapjai). Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 1999.
14. *Ádány Róza (szerk)*: Megelőző orvostan és népegészségtan. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2006.
15. *Ember I. (szerk)*: Népegészségügyi orvostan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007.
16. *Markusovszky L.*: A közegészségtudomány mai állása és feladatai. Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan, Orvosi Hetilap melléklete, 1886. 6.
17. *Ajkay Z.*: Mi a népegészségügy? A debreceni Konszenzus Konferenciáról szóló beszámoló LAM, 1992, 2 (12), 1198-1199

Köszönetnyilvánítás

Az Országos Epidemiológiai Központ könyvtáros munkatársainak a Szerzők - munkájukhoz nyújtott segítségükért - ezúton mondanak köszönetet.

ATTILA JUHÁSZ MSc, CSILLA NAGY MSc

**Tempora mutantur... et nos mutamur in illis?
(The times are changing...and we are changing with the times?)**

CSILLA NAGY MSc

Central Hungarian Regional Institute of the National Public Health & Medical
Officer' Service

Budapest, 1138, Váci street 172-174.

Hungary

Phone/Fax: +36-1-465-3808

E-mail: nagy.csilla@fovaros.antsz.hu

Abstract: It's becoming evident that the accelerated world has an influence on everyone. The recent years were not so favourable for the development of our profession. The immediate future probably will be full of problems in respect of public health. It is not by chance that the definition of our profession is being redefined in spite of its recent growth and opportunity. It has some benefit, because a common application of a standard concept is a more effective assertion of the professional interest and communication. The primary objective of the study is to seek, review and compare the existing definitions of public health and hygiene, and to provide an historical overview of these definitions. The selection of the motto wasn't accidental: „Tempora mutantur et nos mutamur in illis. – The times are changing and we are changing with the times”. The authors declare their belief that if we are not able to keep up with the trends of development, the world will rush by, not even acknowledging the results of our profession produced by the everyday work based on one hand on the traditions and on the other hand by opening a window towards renewal.

The authors were encouraged to express their opinions inspired by the works of József Fodor. They took into consideration the thoughts of highly respected theoretical and practical members of the field of hygiene.

The authors make it clear that the moment has now come to broadening the concept of public health which is based on modern, internationally known and acknowledged methods, applying the results and values of the discipline.

Key words: public health, new public health, definition, concept-usage, concept

---